

2023-imi Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup TB pillugu allakkiaa

Imarisai

Imarisai	1
Eqikkaaneq	2
Tunuliaqutaasoq	3
Siunertaq	4
Paasisat	4
Nappaammik suussusersiniaaneq	4
Nappaatip atugaanera	6
Suaassuseq ukiullu	7
2014-imiit 2023-imut TB-ip ineriartornera	8
TB-mik tunillatsinneq	10
Isummersorneq	10
Najoqqutarisat	14

Eqikkaaneq

Sakiilluut (TB) nunatsinni suli atugaaqisoq nappaataavoq tuniluuttoq bakteriamik Mycobacterium Tuberculosis-imik patsiseqartoq. Puatsigut puaallu avataanni timip pisataani allani TB-mik nappaateqalersoqarsinnaavoq. Nunatsinni nappaammik suussusersiniaaneq, tappiorannartumik suussuserseriaaseq PCR atorlugu aamma/imal. Danmarkimi Statens Seruminstitut-imi aamma/imal. nalinginnaasumik misissuinermi paasisat tunngavigalugit, ingerlanneqarpoq.

Nappaat eqqortumik nakorsaanikkut ajorunnaarsinneqarsinnaavaoq. Ukkassassaq tassaavoq nappaatip suussusersineqarnissaa nunatsinnilu nappaatip tuniluunnerata nakkutiginnissaa. TB-mik nappaateqalernissamut immikkut aarlerinartorsiortut tassaaput meeqqat, utoqqaat, inuttut atukkatigut sanngiiffeqartut kiisalu timip allagisaminut qisuariarnissaraluanik naqisimanittunik nakorsaateqartut.

2023-imi 45-it TB-mik tunillatsissimapput. Taakkunannga qulit TB-mik nappaateqareersimapput (nangeqqipput). Katillugit arfineq marluk puaat avataagut TB-mik nappaateqalersimapput, taakkunannga pingasut puatsigut puallu avataagut TB-mik nappaateqarlutik. Puaat avataanni TB-mik nappaateqalersut nappaataat siullermeerluni suussusersineqarpoq.

TB-mik tunillatsissimasunit 45-sunit 41-ini TB-ip tappiorannartua bakteria tappiorannartumik suussuserseriaaseq PCR atorlugu Nuummi aamma/imal. Danmarkimi Statens Seruminstitut-imi suussusersineqarpoq. Tunillatsisimasuni sisamani; nappaammut ersiutaasut, nappaatip oqaluttuassartaa puaallu qinnguarterlugit assingi kisiisa tunngavigalugit, nappaat suussusersineqarpoq

2023-imi nuna tamakkerlugu nappaateqalersut (innuttaasut 100.000-iuppata TB-mik nappaateqalersut) 79-iuppud. Peqqinnissaqarfik Kujataani TB-mik nappaateqalersut 129-iullutik amerlanerungaatsiarput Peqqinnissaqarfik Avannaani ikinnerpaallutik nappaateqalersut 27-iuppud. Peqqinnissaqarfik Sermersooq Peqqinnissaqarfik Qeqqa-lu, nuna tamakkerlugu TB-mik nappaateqalersut agguaqatigiissillugit amerlassusaannit ikinnerupput.

Innuttaasut 100.000-iuppata, ukiuni qulini nuna tamakkerlugu nappaateqalersartut agguaqatigiissillugit 105-iuppud. Ukiuni qulini TB-mik nappaateqalersartut katillugit Peqqinnissaqarfik Diskomi amerlanerpaapput, Sermersuumilu ikinnerpaallutik.

TB-mik nappaateqartutut suussusersisat amerlanersaat 25-it 34-illu aamma 55-it 64-illu akornanni ukoqarput. TB-mik nappaateqarnerat paasineqarlaat marlunnik pingajorarterutaat pallingajattut angutaapput (71,1 %). Suaiaassutsimut ukiunullu agguataarsimanagerat, nunani allani paasissutissanut naapertuuppoq. Nappaatip ukioqatigiiaanut assigiinngitsunut suaiaassutsillu akornanni

siammarsimaneranut tunngatillugu assigiinngissutaasut, pissusilersornerup inoqatinullu attaveqarnerup allaassuteqarnerannik nassuiarneqarsinnaagunarput.

TB-ip bakteriaanik tunillatsittut 5-10 %-iinnaat napparsimalersarput. TB ukiuni arlalinni uninngasinnaavoq, inuunerulli ilaani nappaarimassutaalersinnaalluni. Inuit 40-it nappatsaaliniarlugit nakorsarneqarput, taakkunanga 24-it tunillatsissimanermut misissortinnerminni nassaarfiullutik (aaversinnikkut TB-ip tappiorannartoqarnermut misissueriaaseq IGRA), sinnerilu 16-it tunillatsissimasumut qanittumik attaveqartuullutik.

Tunuliaqutaasoq

Sakiilluut (TB) tassaavoq nappaat tuniluuttoq bakteerissamik Mycobacterium Tuberculosis patsiseqartoq. TB puanniikkajunneruvoq (sakiilluut), timilli pisataani allaniissinnaallunissaaq (1,2).

Sakiilluulli kisimi, kuseriarnerit puanneersut aqquutigalugit, inummiit inummut tuniluussinnaavoq. TB nakorsarneqanngitsoq toqussutaasinnaavoq, ullumikkulli nakorsaaneq ima kinguneqarluartigaaq, ikittuinnarnit toqussutaasarluni. Akiuussutissiisarneq TB-mut pitsaaliuutaanersoq qularnaavinneqanngilaq, meeqqanili navianaatilinnik kingunerluuteqarsinnaanermik- soorlu qaratsap ameraasaagut aseruuttoornermik TB-llu puanniit timip ilaanut allamut siaruaanissaanik annikilliisitsisarnera ilimanarluni (1,2). TB-mik tuniluuttumik nappaateqarnermut ersiutit tassaapput kissarneqarneq imal. unnuami kiammik anisisarneq, sanigorneq, quersorneq sakissakkullu ippiorneq (1,2).

PCR atorlugu aamma/imam. TB-p tappiorannartui qinngullugit amerliartortillugillu nappaat suussusersineqartarpoq. Qaqutigorsuaq TB-p tappiorannartua nassaarineqanngitsooraangat, ersiutit nalinginnaasut, nappaatip oqaluttuassartaa qinnguartaallunilu assiliani ilisarnaatit tunngavigalugit, nappaat suussusersineqartariaqartarpoq (1,2).

Minnerpaamik qaammatini arfinilinni TB-mut nakorsaatit- soorlu Isoniazid, Rifampicin, Pyrazinamid kiisalu Ethambutol akuleriissillugit nakorsaasoqartarpoq. Toqussutaannginnissaa, TB-p tappiorannartuerunneragut peqqissinissaaq, tuniluutitsinaveersaarnissaaq kiisalu tappiorannartup antibiotikamut akiuussinnaanngorsinnaaneranik akornusiinissaaq, nakorsaanermi anguniagaavoq (1,2).

Meeqqat TB-mik nappaateqarlersinnaanermut qaninnerupput. Aarlerinartorsiortitsisut allat tassaapput HIV imal. nakorsaatit atorlugit timip allagisaminut qisuariartarneranik naqisimanninneq alla, inuttullu atukkat-soorlu piitsuussuseq, inoqutigiit amerlavallaarnerat, peqqinnartunik nerisannginneq, angerlarsimaffeqannginneq, imigassamik imal. ikiaroorartumik ajornartorsiuteqarneq. Naartuneq TB-p uninngasup nappaateqalersitsinissaata aarlerinaataanik annertusititsisarmat, naartusut immikkut maluginiartariaqarput (1,2).

TB-p tuniluunnissaanut aalajangiisuusut tassaapput inoqutigii amerlassusaat eqqiluisaarnerullu nalinginnaasumik pitsaassusaa. Inissanik sanaartortoqaraluaq eqqiluisaarnerlu pitsaaneruleraluaq, nunatsinni nappaat atugaangaatsiarmat, sumiiffinni– pingaartumik inigisani inunnit amerlasuunit najugaqarfiusuni nappaalasoqalersarpoq.

Piffissami qaninnermi nunatsinni nappaat nungutinneqarsinnaarpasinnngimmat, nappaatip suussusersineqarnissaa tuniluunnerullu- taamaalillunilu nunatsinni nappaatip nakkutigineqarnissaa pingaaruteqarpassippoq (3).

TB timimi ukiuni arlalinni uninngasinnaavoq tuniluunnani, kingornali nappaatinngorsinnaalluni tuniluuttoq. TB- TB-millu tunillatsittarnej siornatigut atugaanerummata tunillatsissimasoqarsinnaassaaq, taakkulu TB-mik nappaateqalersinnaassallutik.

Siunertaq

2023-imi nunatsinni TB-ip atugaaneraniq tunillatsittunillu ataatsimut isiginnilersitsisinaanissaq, kiisalu ukiut qulit ingerlanerini nappaatip atugaaneraniq malittarinninnissaq, matuminnga nalunaarusiornermi siunertaavoq. Nalunaarusiaq paasissutissanik napparsimasut pillugit qarasaasiakkut nalunaarsuiffimmit Cosmic -imit pissarsianik Danmarkimilu Statens Serum Institut-imi (SSI) misissuinerit inernerinik tungaveqarpoq.

Paasisat

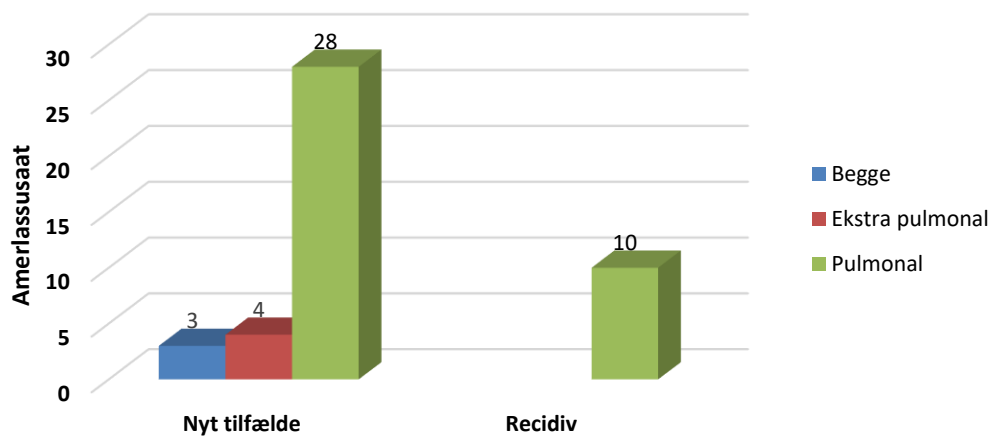
Nappaammik suussusersiniaaneq

Nappaat TB inunni 45-imi suussusersineqarpoq, 40-illu TB-mik tunillatsissimanerat paasineqarluni.

TB-mik nappaateqartut 2023- sioqqullugu nappaataat suussusersisat, nakorsarneqarnerallu naammattumik malittarineqarsimanngitsoq nakorsartereernermilu tappiorannartunik misissueriaaseq PCR atorlugu misissuinermi nassaarfiunngitsut, ukioq taanna nappaatip suussusersineqarfiani naatsorsueqqissaarnermi kisitsisinut ilanngunneqarput. Siornatigut TB-mik tunillatsissimasut akornatigulli peqqissitut nalunaarutigineqartut, 2023-imi naatsorsueqqissaarnermi kisitsisinut nangeqqittut ilanngunneqarput.

Takussutissiami tulliuuttumi nappaateqalerlaat nangittullu, sakialluttunut puaallu avataagut TB-mik nappaateqartunut agguataarneqarnerat takutinneqarpoq.

Takussutissiaq 1: TB-ip immikkoortuisa nappaateqalerlaanut nangittunullu agguataarneqarnerat

2023-imi nunatsinni inuit 45-it TB-mik nappaateqalerlaanut nalunaarneqarput, taakkunannga qulit (22 %) siornatigut TB-mik nappaateqareersimapput. Taakkunannga 38-it (84 %) puammikkut TB-mik nappaateqarput (sakiallupput), sisamallu (9 %) puat avataanni TB-mik nappaateqarlutik. Taakku saniatigut pingasut (7 %) sakiallullutillu puat avataanni allami TB-mik nappaateqarput. Nappaammik TB-mik nangitsisut tamarmik sakiallupput.

Nunatsinni TB-ip tappiorannartuata pinngoqqaataa paasiniallugu tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR-atorlugu misissuisoqartarpoq. Tamatuma saniatigut qiseq puanneersoq- Danmarkimi Seruminstitut-imut (SSI)- bakterissanik amerliartortitsilluni, qinngullugit kiisalu tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR atorlugu misissoqqissaagassanngorlugu- nassiunneqartarpoq.

TB-mik nappaateqalersimaneq- ilaatigut nappaatip ersiutai, nappaatip oqaluttuassartaa puallu qinnguarterlugit assilineri kisiisa tunngavigalugit suussusersineqartarportaaq.

Nappaataat suussusersisat qassit, nunatsinni tappiorannartunik suussuserseriaaseq amma/imal. Danmarkimi SSI-imi tappiorannartunik amerliartortitsilluni misissueqqissaarneq tunngavigalugu nappaataat suussusersisat, tabelimi tulluuttumi takutinneqarput.

Tabeli 1: Nappaammik suussuserseriaaseq

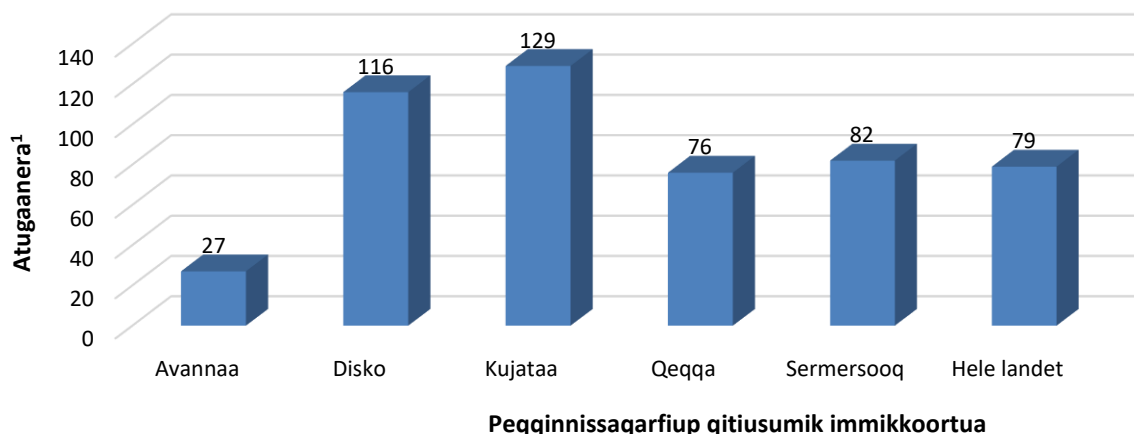
Bakterissanik amerliartortitsilluni misissuineq SSI	Tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR Nuummi			
	Nassaarfiusut	Nassaarfiunngitsut	Misissorneqanngitsut	Katillugit
Nassaarfiunngitsut	12	2	2	16
Nassaarfiusut	26	3		29
Katillugit	38	5	2	45

Nappaataat suussusersisanit 38-it, Nuummi tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR atorlugu TB-mik nappaateqarnerat paasineqarpoq. Taakkunanga 26-iinnaat Danmarkimi Statens Seruminstitut-imi (SSI) tappiorannartut amerliartortillugit misissorneqarneranni TB-mik nappaateqarnerat paasineqarpoq. Pingasuni, tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR atorlugu TB paasineqanngilaq (nassaarfiunngilaq), kingornali SSI-mi tappiorannartut amerliartortillugit misissorneqarnerisa kingorna TB-mik nappaateqarneq paasineqarluni. Aqqaneq marlunni, Nuummi tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR atorlugu TB-mik nappaateqarneq paasineqarpoq, SSI-imili tappiorannartunik amerliartortitsilluni misissuinerimi TB-mik nappaateqartoqarnera uppersarsineqarani. Inunni sisamani SSI-mi misissuinerit nassaarfiunngikkaluit, TB-mik nappaateqarneq, nalinginnaasumik misissuinerimi suussusersineqarpoq– taakkunani marluk tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR atorlugu misissorneqarsimangillat, marlullu PCR atorlugu misissorneqarnerat nassaarfiunani.

Nappaatip atugaanera

Innuttaasut 100.000-iuppata, Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini nunalu tamakkerlugu innuttaasut amerlassusaannut sanilliullugit TB-mik nappaateqalerlaat, tabelimi tulliuuttumi takutinneqarput.

Takussutissiaq 2: 2023-imi Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini nunalu tamakkerlugu TB-ip atugaanera

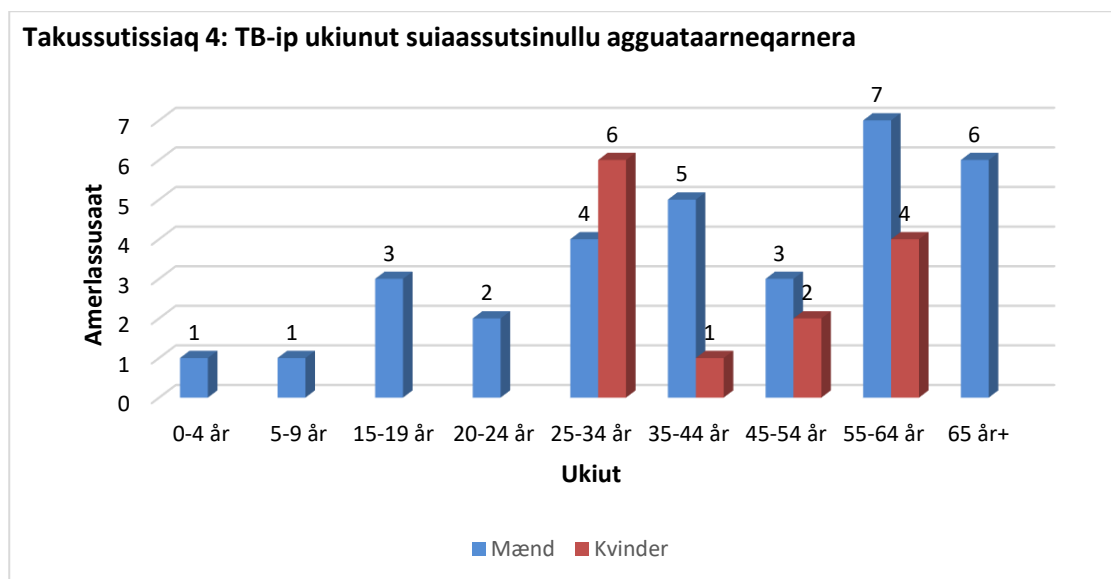

¹Innuttaasut 100.000-iuppata, Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini innuttaasut amerlassusaannut sanilliullugit TB-mik nappaateqartut (Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaataani 2023-imi ukiup qiteqqunnerani innuttaasut amerlassusaannik tunngaveqartut.

Innuttaasut 100.000-iuppata nuna tamakkerlugu 79-it TB-mik nappaateqarput. Peqqinnissaqarfik Kujataani amerlanerungaatsiarlutik 129-iupput, Peqqinnissaqarfik Avannaani ikinnerpaallutik 27-iullutik.

Suiaassuseq ukiullu

TB-p suaassutsinut ukioqatigiiaanullu qanoq agguataarsimanera takussutissiami tulliuuttumi takutinneqarpoq.

TB-mik nappaateqartut amerlanerit 25-it 34-illu akornanni- kiisalu 55-it 64-illu akornanni ukioqartut, takussutissiami takutinneqarpoq. TB-mik nappaateqalerlaat pingasunik sisamararterutaat pallingajattut (71,1 %) angutaapput.

2014-imiit 2023-imut TB-ip ineriartornera

TB-ip sinerisami Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini ataasiakkaani ukiuni kingullerni qulini ineriartornera, tabelimi tulliuuttumi takutinneqarpoq.

Peqqinnissaq arfiup qitiusumik imm.	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Avannaa										
TB-mik nappaateqalersimasut	10	3	3	4	5	7	5	4	9	3
Innuttaasut ¹	10.752	10.695	10.734	10.785	10.607	10.730	10.907	10.914	10.944	11.022
Atugaanera ²	93	28	28	37	47	65	46	37	82	27
Disko										
TB-mik nappaateqalersimasut	5	6	7	4	3	8	19	5	15	7
Innuttaasut	6.653	6.505	6.507	6.473	6.522	6.538	6.343	6.278	6.159	6.056
Atugaanera	75	92	108	62	46	122	300	80	244	116
Kujataa										
TB-mik nappaateqalersimasut	15	22	12	19	9	15	11	6	8	8
Innuttaasut	7.024	6.928	6.766	6.702	6.573	6.427	6.458	6.363	6.261	6.184
Atugaanera	214	318	177	283	137	233	170	94	128	129
Qeqqa										
TB-mik nappaateqalersimasut	8	9	7	3	8	7	18	9	6	7
Innuttaasut	9.465	9.482	9.432	9.381	9.439	9.410	9.376	9.359	9.239	9.203
Atugaanera	85	95	74	32	85	74	192	96	65	76
Sermersooq										
TB-mik nappaateqalersimasut	47	31	27	26	24	26	21	10	22	20
Innuttaasut	22.179	22.369	22.631	22.725	22.788	23.039	23.211	23.674	23.994	24.333
Atugaanera	212	139	119	114	105	113	90	42	92	82
Hele landet										
TB-mik nappaateqalersimasut	85	71	56	56	49	63	74	34	60	45
Innuttaasut ¹	56.295	56.114	56.186	56.172	56.023	56.225	56.367	56.653	56.661	56.865
Atugaanera ²	151	127	100	100	87	112	131	60	106	79

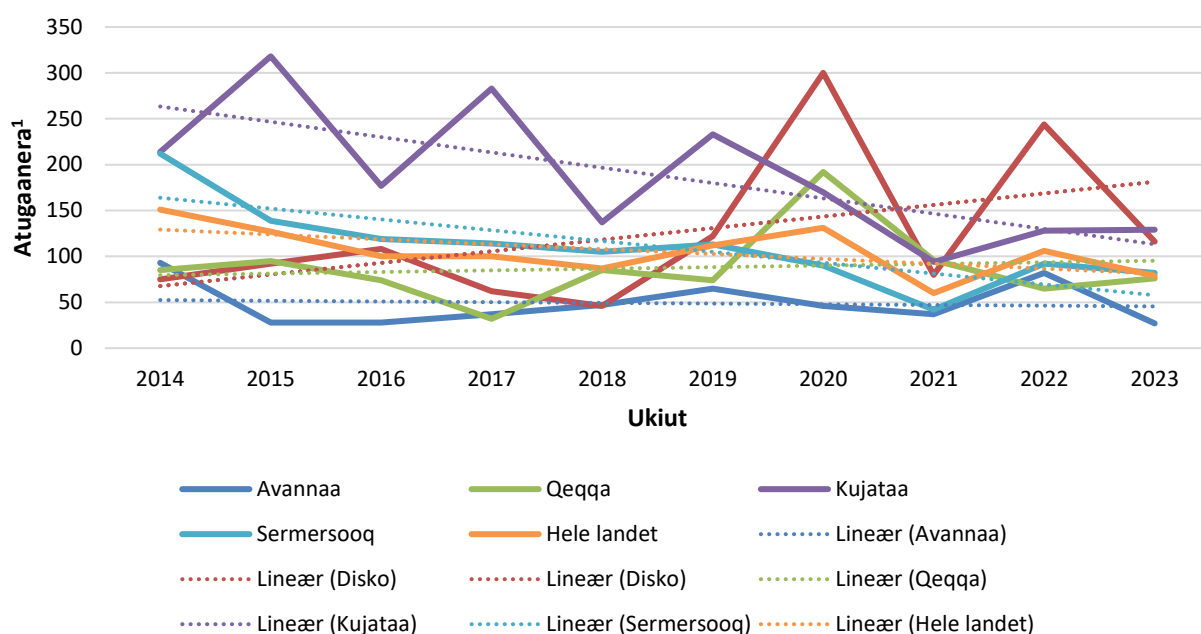
¹Ukiut qulit ingerlanerini (2014-2023) illoqarfinni ataasiakkaani innuttaasut amerlassusaat, Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup ukiup qiteqqunnerani kisitsisaataanik tunngaveqarpoq. Nunatsinni innuttaasunut ilaapput inuit kommunit aggorneqarnerisa avataani, TB-mik nappaateqartoqarfiunngitsuni najugaqartut.

²Nappaatip atugaanera, illoqarfinni innuttaasut 100.000-iuppata ukiuq taanna TB-mik nappaateqartut amerlassusaattut nassuiarneqarpoq.

Innuttaasut 100.000-iuppata nuna tamakkerlugu ukiut qulit ingerlanerini TB-mik nappaateqartut agguaqatigiissillugit 105-iupput.

Takussutissiami tulliuuttumi, ukiut qulit ingerlanerini (titarneq) Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini ataasiakkaani nunalu tamakkerlugu TB-ip atugaanera, kiisalu annertusiartornera imal. annikilliariornera (titarneq kipisaqattaartoq) takutinneqarput.

Takussutissiaq 3: Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini 2014-imiit 2023-imut nappaatip atugaanera

¹Innuttaasut 100.000-iuppata ukiut qulit ingerlanerini Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini nunalu tamakkerlugu TB-mik nappaateqalerlaat.

Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini ataasiakkaani nunalu tamakkerlugu nappaatip TB-ip 2020-imiit 2021-imut atugaanera annertuumik annikillivoq, 2021-imiillu 2022-imut annertuseqqilluni.

2023-imi Peqqinnissaqarfik Kujataani TB-imik nappaateqartut amerlanerpaapput Avannaanilu ikinnerpaallutik. Tamatuma kingorna 2022-imiit 2023-imut Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini ataasiakkaani nunalu tamakkerlugu Peqqinnissaqarfik Sermersuumi Diskomilu ikileriarnerpaapput.

Ukiulli qulit ingerlanerini ataatsimut isigalugu Peqqinnissaqarfik Diskomi TB-ip atugaanerata annertusiartornera, Peqqinnissaqarfulli qitiusumik immikkoortuini allani nunalu tamakkerlugu TB-ip atugaanerata annikilliariornera (titarneq kipisaqattaartoq) takuneqarsinnaavoq.

TB-mik tunillatsinneq

TB-ip tappiorannartuanik bakteriamik tunillatsittut 5%-it 10%-illu akornanniittut kisimik TB nappaatigilersarpaat. Bakteriali ukiuni qulikkaani timimi uninngasinnaasoq TB-mik tunillatsinnermik taaneqartarpoq.

TB-mik tunillatsissimasutut 2023-imi nakorsarneqartut, ilaasa nappaataat (misissueriaaseq Interferon-Gamma Release Assays (IGRA) atorlugu suussusersineqartoq, allanili TB-mik nappaateqartunut qanimut attaveqarnermik tunngaveqartoq, tabelimi tulliuuttumi takutinneqarpoq.

Tabeli 3: Inuit TB-mik nappaateqarnerat suussusersisaq imal. tunillatsissimasumut qanittumik attaveqartutut nakorsartittut ukioqatigiianut agguataarneqarnerat.

Ukioqatigiiaat	IGRA atorlugu nap. suussusersisaq	Tunillatsissimasunut qanimut attaveqartut	Katillugit
0-4		3	3
5-9	1	2	3
10-14		3	3
15-19	1		1
20-24		2	2
25-34	2	4	6
35-44	1	3	4
45-54	5	3	8
55-64	6	3	9
65+		1	1
Katillugit	16	24	40

Tunillatsissimasunit nappatsaaliniarlugit nakorsarneqartunit, TB-mik nappaateqartumut qanimut attaveqarnermik tunngaveqartut 60 %-iupput. Misissueriaaseq IGRA tunngavigalugu nakorsarneqartut amerlanerpaat 40-it sinnerlugit ukioqarput. Akerlianik tunillatsissimasumut qanimut attaveqartuni, tunillatsissinnaanermut aarlerinartorsiorneq tunngavigalugu nappatsaaliniarlugit nakorsarneqartuni, meeqqat amerlanerpaapput.

Isummersorneq

Nappaammik suussusersiniaaneq

Tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR, TB-mik nappaateqarnerup ilimanaateqarluarneranik uppersaanissamut tutsuiginartuuvoq. Laboratoriami TB-mik suussusersiniaanermi, nunatsinni

tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR atorlugu misissuinerup saniatigut, qisermik misissugassamik Statens Seruminstitut-imut (SSI) nassiussisoqartarpoq.

Nappaat TB timip pisataanik amerlasuunik eqquisinnaavoq, sakiilluulli tuniluutianerpaanini pissutigalugu pingaarnerpaavoq. 2023-imi nunatsinni TB-mik nappaateqalersimasut nutaat 45-it nalunaarneqarput, taakkunannga 84 %-it sakiilluummik nappaateqarlutik.

Qisip toqqaannartumik qinngullugu misissorneragut, TB-ip tappiorannartuanik bakteriamik nassaarfiusut tunillaasinnaanerat aarlerinernerpaavoq. SSI-mi bakterianik amerliartortitsineq sap. ak. arfineq pingasunik sivirusseseqartarmat, misissuinerup inernera utaqqinagu nakorsaaneq aallartinneqartarpoq. Nunatsinni tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR nappaammik suususersiniaanermi tutsuiginartutut isigineqarmat, tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR tunngavigalugu nassaarfiusuni nakorsaaneq aallartinneqarajuppoq. Inuit ilaanni nappaammut ersiutit aamma/imal. qinnguartaaluni assilisat, TB-mik nappaateqarnermik ersersitsisut tunngavigalugit, nakorsaaneq aallartinneqartarpoq.

Nappaatip atugaanera

2023-imi nuna tamakkerlugu TB-mik nappaateqalersut 45-uupput, tassalu innuttaasut 100.000-iuppata 79-iullutik. Taakku siornamut, innuttaasut 100.000-iuppata TB-mik nappaateqartunut 106-iusunut sanilliullugit ikileriarput. Peqqinnissaqarfik Kujataani TB-mik nappaateqartut amerlanerungaatisarlutik 129-iupput. Innuttaasut 100.000-iuppata nuna tamakkerlugu agguaqatigiisitsinermi TB-mik nappaateqartunit 79-iusunit amerlanerullutik Peqqinnissaqarfik Diskomi 116-iullutik- TB aamma annertuumik atugaavoq. Peqqinnissaqarfik Avannaani TB-mik nappaateqartut ikinnerpaallutik, innuttaasut 100.000-iuppata 27-iupput. Innuttaasut 100.000-iuppata Peqqinnissaqarfik Sermersuumi 82-iullutik Qeqqanilu 76-iullutik nuna tamakkerlugu agguaqatigiisillugit TB-mik nappaateqartunit ikinnerupput.

Ninatsinni TB-ip atugaanera siornarnit annikillinerugaluaq nunanut allanut sanilliullugu sulii annertuvoq. Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini ataasiakkaani TB-mut qassit misissorneqarsimanerisa, nappaatip atugaaneranik takutitsineratutaaq oqaatigisariaqarpoq.

Suiaassuseq ukiullu

TB-mik nappaateqartut nappaataat suussusersineqartut amerlanersaat 25-it 34-illu kiisalu 55-it 64-illu akornanni ukioqarput. Nappaateqalerlaat marlunnik pingajorarterutaat pallingajattut (71,1 %) angutaapput.

Nappaatip ukioqatigiiaani suaassutsillu akornanni siammarsimanerata assigiinngissutaa, ilaatigut pissusilersornerup inoqatinullu attaveqarnerup assigiinngissuteqarnerannik nassuarneqarsinnaagunarpoq. TB-mik nappaateqalersinnaanermut aarlerinaateqalersitsisartut; tupatorneq, imiggsartorneq

nerisarlungnerlu, angutit akornanni ukioqatigiiaanilu ukiukinnerusuni (20-iniit 35-inut ukiulinni) nalinginnaanerupput (5,6). Tamatuma peqatigisaanik, tuniluuffiusinnaasuni ataatsimoorluni naapittarneq imal. suleqatigiinneq angutini ileqquusinnaavoq.

Nalinginnaasumik utoqqalineq imal. nappaateqalernerq, timip akiuussinnaassusaanik sanngiillisisinnaammat, utoqqaat TB-mik nappaateqalernissamut aarlerinartorsiornerunerat, nunarsuaq tamakkerlugu peqqinnissaq pillugu kattuffissuaq WHO naapertorlugu, ukiut 55-it qaangiunneranni TB-mik nappaateqartut amerleriarnernannut nassuiaatissat ilagisinnaavaat. Nunani Avannarlerni, utoqqaat qangarsuummalli TB nalinginnaagallarmat tunillatsissimasut akornanni nappaataagajunneruvoq. Utoqqalinermi timip nappaatinut akiuussinnaassusaata sanngiillinerani TB-mik tunillatsissimaneq nappaatingortarpoq(4). Nappaatip utoqqaat akornanni atugaanerunera pissutigalugu, nunatsinni aamma taamaattoqarnissaa ilimanarpoq.

TB-ip ineriartornera

Nunarsuarmi innuttaasut 30%-iisa TB-mik tunillanneqarsimanissaat ilimagineqarpoq, taakkulu 95%-ii nunani siuarsarniakkani najugaqartuullutik. Tunillatsittut amerlanersaat suli napparsimalersimangillat. TB-ip atugaanera innuttaasut 100.000-iuppata 2022-imi 106-iniit 2023-imi 79-inut annikilligaluaq, 2014-imiit 2023-imut nuna tamakkerlugu nappaatip atugaanera innuttaasut 100.000-iuppata agguaqatigiissillugu 105-iuvoq. WHO naapertorlugu, Europami nunat akornanni -agguataarneqarnerat assigiinneqaluni- innuttaasut 100.000-iuppata TB-mik nappaateqartut 35-iupput (4). Taamaalillutik agguaqatigiisillugit Europami TB-mik nappaateqartut amerlassusaannit nunatsinni TB-mik nappaateqartut amerlanerujussuupput.

2020-imiit 2021-imut nuna tamakkerlugu Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini ataasiakkaani nappaatip atugaanera annikilleriarpoq, 2021-imiillu 2022-imut annertuseqqilluni. Covid 19-ip innuttaasut akornanni tuniluutinninnissaanut suliniuteqarneq, nappaatit allat tuniluunnerannut sunniuteqartortaaq, TB-mik nappaateqartut 2021-imi ikileriarnerannut patsisaatinneqarsinnaassaaq. Tamatuma peqatigisaanik ukiunut siuliinut sanilliullugu tappiorannartunik suussuserseriaaseq PCR atorlugu misissuinerit ikileriamata, nappaateqartut ilaasa nappaataat suussusersineqanngillat. Peqqinnissaqarfik Diskomi tuniluunneq ilisimaneqartoq, nuna tamakkerlugu nappaatip atugaaneranut sunniuteqartoq, 2021-imiit 2022-imut amerleriapiloornerannut patsisaagunarpoq. Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuani tassani tuniluunneq nakkutigineqalermat ikileriapilooqqipput. 2022-imiit 2023-imut Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini ataasiakkaani ikilerialaarnert amerlerialaarnerrallu, nalaatsornikkut allanngorarnermik, qassillu TB-mut misissortissimanerannik patsiseqarsinnaavoq.

Ukiut qulit ingerlanerini (2014-imiit 2023-imut), nappaatip atugaanerata taamaallaat Peqqinnissaqarfik Diskomi annertusiarturnera eqqaassanngikkaanni, nuna tamakkerlugu qitiusumillu immikkoortuni ataasiakkaani nappaateqartut ataatsimut isigalugit annikilliarturnera (titarneq kipisaqattaartoq) takuneqarsinnaavoq. Peqqinnissaqarfik Sermersuumi agguaqatigiissillugu nappaatip atugaanera piffissami pineqartumi allanngorani Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuinit tamanit appasinnerpaavoq. Nappaatit tuniluuttut soorlu TB inoqutigiinni amerlasuuni eqqiluisaarnissamullu atortulersuutiluttuni siammalertornerusarput. Illoqarfinnut minnerusunut nunaqarfinnullu sanilliullugit, Nuummi illoqarfinnilu allani annerusuni inoqutigiit nalinginnaasumik ikinnerummata, Nuummi nappaatip tuniluussinnaanissaa ajornakusoornerusaaq. Nuuk Peqqinnissaqarfik Sermersuup annertunersarimmagu, nappaatip qitiusumik immikkoortumi tassani atugaannginneruneranik tamanna kinguneqassaaq.

TB-mik tunillatsinneq

Nappaammik tunillatsissimasut kisitsisaatigineqanngillat. Aaversinnerilli immikkut ittut IGRA (Interferon-gamma Release Assay) imal. ammip ikiagut kapitinnikkut TB-mut qisuariaateqarnermut misissueriaseq (Mantoux) atorlugu TB mik tunillatsissimaneq ilimanaatilimmik suussuersineqarsinnaavoq. TB-milli tunillatsissimanermut nakorsartinneq aarlerinaateqanngivissunngimmat, tunillatsissimanerat uppernarsisat tamakkerlugit nappaatsaaliniarlugit nakorsarnissaannut tunngavissaqanngilaq. Taamaammat innuttaasut tamakkerlugit misissorneqarnissaat isumaqarani. Ilaatigut – pingaartumik meeqqani nappaateqartunilu, timip allagisaminut qisuariartarneranik naqisimannittunik nakorsagassani, pineqartup nappatsaaliniarlugu nakorsarneqarnissaa toqqarneqarsinnaavoq. Tunillatsittunut qanimut attaviusuni, TB-mik tunillatsissimanermut takussutissaqanngitsuni, TB-milli napparsimalissagaanni annertuumik aarlerinartorsiorussani tamanna aamma tunngavissaasinnaavoq (1,2,7).

TB-mik tunillatsissimasut tunillaasinnaanngillat, oqatigineqartutulli kingorna napparsimalersinnaallutik. Inuunerup ingerlanerani TB-mik tunillatsissimanermit napparsimalersinnaanermut aarlerinaataa 5%-it 10%-illu akornanniippoq (1,2,7).

Meeqqat minnerit utoqqaallu nappaatsaaliniarlugit nakorsarneqartut amerlanerupput. Utoqqaat oqatigineqareersutut TB-ip atugaanerunerata nalaani inuusimasut TB-mik tunillatsikkajunnerupput. Tamatuma saniatigut meeraaqqat nappatsaaliniarlugit nakorsarneqartut amerlanerungaatsiarnerat, meeraaqqat nappaammik peruluuteqarnerusinnaanerannik – nappatsaliillunilu nakorsaanermik sapigaqannginnerunerannik patsiseqarpoq. TB-mik tunillatsinneq meeqqani aaversinnikkut TB-ip tappiorannartoqarneranut misissueriaseq IGRA atorlugu suussusersiuminaappoq meeraaqqanilu peruluutaasinnaammat, tunillatsissimasumut qanimut attaviusutut, tunillatsinnissamut annertuumik aarlerinartorsiorpata, nappatsaaliiniarluni nakorsaanermik aallartitsinissaq tunngavissaqarpoq.

Najoqqutarisat

1. <https://www.ssi.dk/sygdomme-beredskab-og-forskning/sygdomsleksikon/t/tuberkulose>
2. <https://www.sundhed.dk/sundhedsfaglig/laegehaandbogen/lunger/tilstande-og-sygdomme/infektioner/tuberkulose-lunger/>
3. <https://nun.gl/emner/borgere/tuberkulose>
4. Tuberculosis (who.int)
5. Peer V, Schwartz N, Green MS. Gender differences in tuberculosis incidence rates – A pooled analysis of data from seven high-income countries by age group and time period. *Frontiers in Public Health* 2023; 10: 1-15.
6. Griswold MG, Fullman N, Gakidou E et al. Alcohol use and burden for 195 countries and territories, 1990–2016: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2016. *Lancet* 2018; 392: 1015–35
7. <https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/infektioner/sygdomme/tuberkulose/tuberkulose-latent/>

Nunatsinni Nakorsaaneqarfik/Landslægeembedet 30. oktober 2024

Louise L. Faber